

bittakrir madde beyan ve şikâyet arz edilmemiş olduğundan Ferit Bey hakkında Meclisi Millice, fiilhâl tahkikat icrasına imkânı hukuki olmadığına ve bu hususta vekili esbakın ita etmiş olduğu emirlerde idari noktai nazarından ademî isabet mevcut olduğu farz bulunduğu takdirde dahi bu cihet bir vekil için ancak mesuliyeti siyasiyeyi jntaç edebileceğine karar verilmesini teklif ederim.

FERİT BEY (Kütahya) — Reis Bey mücade buyurunuz fikrimi izah edeceğim. Efendim bendeniz meselenin esasında bahsettiğim zaman devletlere karşı bir ahitle müteahhidiz demedim. Böyle bir şey söylemedim. Bu, devletin hukuku hükümrânisi dahilindedir, dedim. Hariciye Vekâletinin bu husustaki tahriratını yalnız zikrederek dedim ki; bu tarzda bazı adamların gelmesi muvafık olur. Çünkü devletlerin itirazını mukabele etmek için bu lâzımdır, dediler. Bu, benim içtihadım değildir. Bana ait bir mesele değildir. Hükümete ve Hariciyemize ait bir meseledir. Bendeniz de iddia ediyorum ki evet devletin hukuku hükümrânisine dahildir. İstedığı tarzda hareket eder. (Yoktur burada sesleri) Şüphe yoktur buna, fakat münasebatı düveliyede, mezabıt ve senedatı düveliyenin hiç bir hükmü yoktur. Denirse bu yanlıştır. Bu doğru değildir, bu iddia yanlış olur. Mezabıt ve senedatı düveliyenin behemahâl hükmü vardır.

NİYZAZİ BEY (Mersin) — Mezabıt ve senedat...

FERİT BEY (Devamla) — Fakat Beyefendi, mezabıt ve senedatın yalnız bir kısmını okuyorsunuz.

NİYZAZİ BEY (Mersin) — Hepsini okudum.

FERİT BEY (Devamla) — Hayır efendim okumadınız. Ben herhangi bir metnin istediğim yerinden sekiz cümlesini almakla her türlü iddiayı zatı âlinize serdedebilirim. Daha okudunuz mu? Katiyen hayır efendim.

Okuduğunuz 7 - 8 sayfayı ihtiva eder. 7 - 8 sayfada geçen sözlerde şu iddia edilmiştir.

Diyorlar efendiler; 150 kişilik listeyi hükümetiniz niçin kabul etti? Mademki bu listeniz vardır, mademki memleketinizde her türlü hukuktan tecrid edilecek şu adamlardır. Bu listenin haricindekiler hiç bir kayda tabi olmayacaklar, bütün hak ve salâhiyetlerini istimâl edecekler. Bunu okudunuz mu efendim?

NİYZAZİ BEY (Mersin) — Yüz elli kişilik listeden bahsediyorsunuz. (Meseleye taalluku yoktur sesleri)

EMİN BEY (Eskişehir) — Senin bir hatan olmadığına kaniim. Fakat memleketin başına bir çığır açmıyalım, Hata olmuştur, ıslah et.

FERİT BEY (Kütahya) — Daima şuriş ika etmesi melhuz, mebhuz olmıyan adamlar hakkında devletin kavaninine tebaen avdet edebilecekları tasrih edilmiştir. Zannedirim Niyazi Bey tamamen tetkik ederek okumamışlar. Ben kendilerini temin edeyim. İsmet Paşa Hazretlerinin, gayet kati ve musarrah ifadesi vardır. Diyor ki; Adana, vilâyatı şarkiye gibi hududlarımızdan böyle yüz binlerce, kalkıp çıkan adamların tekrar avdetleri hakkında bir müzakere kabul edemem. İşte İsmet Paşa Hazretlerinin en kuvvetli ifadesi budur ve memleketin menafiiini müdafaa etmiştir.

Efendiler; herhangi bir muahedeyi sulhiyede hükümet bunu niçin istihsâl etmemiştir? İyiliği herkes ister Yalnız kendi istediği olmasını karşısındakinin olmamasını herkes ister. Fakat efendiler; müzakeratı sulhiyede bunun imkânı yoktur. Müzakeratı sulhiyede temin edilmesi lâzım gelen azami menafii, memleketçe haizi ehemmiyet olmıyan cihetlerde itilâfkârane davranarak meseleyi bir ittifaka müncer kılmaktır. Her istediğimizi alalım. Bu olur, Ordumuz gider, Romayı, Parisi, Londrayı istila eder. O zaman şunu imzalayın diyebilirsiniz. Yalnız şunu arzetmek isterim ki; Niyazi Beyefendi, meselenin her tarafını okumamış. Muvafık olan kısımlarını bahsetmiştir. Bununla beraber bendeniz, devletin bu gibi husustaki taahhüdü, taahhüdü kati bir madde değildir, fakat bir ifadei resmîyedir. Hariciye Vekâletinin beyan etmiş olduğu vechile, itirazatı celbetmemek, menafii milliyemiz için her halde daha muvafıktır. Zatı âliniz kadar mesaili hariciyeyi bendeniz de bilirim.

HAMDULLAH SUPHİ BEY (İstanbul) — Reis Paşa; Ferit Beyden bir şey soracağım.

REİS — Mebus, Mebustan soramaz efendim.

HAMDULLAH SUPHİ BEY (İstanbul) — Bu meselede sormaya mecburuz, sormadan nasıl karar veririz?

Ferit Beyefendi; beyanatınız arasında dokuz ay evvel gelen gibi bazı cümleler hatırlıyorum. Zatı âlinizden evvel Dahiliye Vekâletini işgal eden zevat arasında aynı noktai nazarı istimâl ederek, bazı Ermenilerin girmesine mücade etmiş olan selefeleriniz var mıdır efendim?

FERİT BEY (Kütahya) — Vardır efendim.

HAMDULLAH SUPHİ BEY (İstanbul) — Var, demek.

ALİ FETHİ BEY (Başvekil ve Müdafaaı Milliy Vekili) (İstanbul) — Reis Paşa söz istiyorum. Efendim bu bahsa karışmak istemiyordum: fakat şunu